

POKRET POLET

#EY
ZA TEBE

SOCIJALNO PREDUZETNIŠTVO

**Institucionalizacija
socijalnog preduzetništva
u gradu Užicu**

Institucionalizacija socijalnog preduzetništva u gradu Užicu

Autor: Nikola Živković

Organizacija: Užički centar za ljudska prava i demokratiju

Mentorka: Zorana Milovanović

Rezime

Ovaj predlog javne politike analizira trenutnu situaciju socijalnog preduzetništva u gradu Užicu i identifikuje ključne izazove u njegovom razvoju. Iako postoji zakonodavni okvir koji definiše socijalno preduzetništvo na nacionalnom nivou, grad Užice još uvek nema uspostavljene mehanizme podrške ovoj oblasti, niti je ona prepoznata kao prioritet u strateškim dokumentima. Trenutni pristup nije dovoljno efikasan jer nedostaju odgovarajući regulatorni okviri, finansijska pomoć i sveobuhvatna promocija socijalnog preduzetništva na lokalnom nivou.

Kako bi se stvorili adekvatni uslovi za razvoj socijalnog preduzetništva, predlaže se formiranje Lokalnog saveta za razvoj socijalnog preduzetništva. Ovaj savet bi imao ključnu ulogu u usklađivanju i primeni mera podrške sa republičkog nivoa, prilagođenih specifičnostima grada Užica. Pored toga, savet bi koordinisao međusektorsku saradnju između lokalnih vlasti, privrede i organizacija civilnog društva. Takođe, važno je da grad usvoji strategiju za razvoj socijalnog preduzetništva, koja će obuhvatiti sve relevantne aktere, izazove i mogućnosti na lokalnom nivou.

U zaključku, predloženo rešenje je da Grad Užice kreira specifične mehanizme podrške koji uključuju finansijsku pomoć, obuke, poreske olakšice i promociju socijalnog preduzetništva kako bi se omogućio održiv razvoj ove oblasti i doprinos ekonomskom i socijalnom razvoju zajednice.

Uvod

Iako je socijalno preduzetništvo koncept koji se po prvi put pojavljuje već u 19. veku pod snažnim naletom razvoja sindikalnog okupljanja, zadruga, društava zajedništva i udruženja, koji predstavljaju odgovor na probleme koje je donela industrijska revolucija. Ovaj koncept svoje moderne obrise u svetu poprima 80-ih godina 20. veka, kada dolazi do privatizacije usluga socijalne zaštite koja je dovela do stvaranja novih tipova organizacija koje su od države, do tada glavnog aktera u oblasti socijalne zaštite, preuzimale odgovornost pružanja određenih usluga socijalne zaštite¹. Praksa socijalnog preduzetništva ima dugu istoriju u Srbiji, u primarnom obliku kroz organizovanje u vidu zadruga, zatim savremenom obliku kroz razvoj civilnog društva od 2000. godine, da bi od 2022. godine ova praksa bila i zvanično prepoznata kao važan alat u borbi

---

¹ Milovanović Z. (2022). *Šta je socijalno u socijalnom preduzetništvu?*. Koalicija za razvoj solidarne ekonomije (KoRSE). <https://solidarnaekonomija.rs/sta-je-socijalno-u-socijalnom-preduzetnistvu-drustvena-misija-u-preduzetnistvu/> (poslednji put pristupljeno 23.03.2024.)

protiv društvenih nejednakosti, promociji inkluzije, borbi protiv siromaštva, ali i uspehu ekonomskog razvoja generalno donošenjem Zakona o socijalnom preduzetništvu² i iniciranjem izrade predloga pratećeg Programa razvoja socijalnog preduzetništva u Republici Srbiji 2023–2028³, čije usvajanje se tek očekuje. Međutim, iako je donošenjem ovog Zakona napravljen veliki korak u razvoju socijalnog preduzetništva, važno je napomenuti da još uvek nisu stvoreni dovoljno adekvatni uslovi za razvoj ovog koncepta, a koji podrazumevaju adekvatan mehanizam koordinacije i saradnje između svih resornih ministarstava koji su akteri u ovoj oblasti, ali i aktera na lokalom nivou, kao i razvoj finansijskih i nefinansijskih direktnih i indirektnih mera koje bi podržale socijalno preduzetništvo kako na nacionalnom, tako i na lokalnom nivou. Ovakav status socijalnog preduzetništva je dodatno otežan ukoliko se u obzir uzme stanje na lokalnom nivou, gde socijalno preduzetništvo često i nije prepoznato od strane jedinica lokalne samouprave kao moguće rešenje za borbu protiv društvenih nejednakosti i socijalnu inkluziju, čak iako postoje primeri dobre prakse.

U gradu Užicu, uprkos kontinuiranom naporu da se socijalno preduzetništvo prepozna i kultiviše u lokalnim strateškim dokumentima, podrška u praksi izostaje, što pokazuje i činjenica da u poslednjih deset godina, od tri pokušaja osnivanja i opstanka socijalnih preduzeća, dva nisu uspela, dok je treće - Retex⁴, do danas aktivno. Uprkos tome, pomenuti Retex nastavlja da funkcioniše kroz inicijative lokalnih organizacija civilnog društva, najviše zahvaljujući finansiranju iz sredstava stranih donatora, što je često slučaj među socijalnim preduzećima i u drugim delovima Srbije.

Ovaj dokument sadrži analizu trenutnog stanja regulatornog-strateškog okvira za razvoj socijalnog preduzetništva u gradu Užicu, identifikovane prepreke razvoju socijalnog preduzetništva, pregled potencijalnih rešenja, uz primere dobre prakse EU, kao i konkretne preporuke za unapređenje javnih politika u gradu Užicu u cilju realizacije podrške za razvoj socijalnog preduzetništva. Dokument ima upotrebnu vrednost u zagovaračkom procesu za osnivanje lokalnog Saveta za socijalno preduzetništvo u gradu Užicu.

---

² Službeni glasnik Republike Srbije, *Zakon o socijalnom preduzetništvu*. Beograd: Službeni glasnik, 14/2022, 2022.

³ Koalicija za razvoj socijalnog preduzetništva (2022). *Verzija Nacrta Programa razvoja socijalnog preduzetništva izrađena od strane civilnog društva i predata Ministarstvu za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja u decembru 2022. godine*. Beograd: Koalicija za razvoj socijalnog preduzetništva.

⁴ Ženski centar Užice. *Inovativni centar za prikupljanje i reciklažu tekstila „Retex“*. <https://zenskicentaruzice.com/reciklaza-tekstila/> (poslednji put pristupljeno 23.03.2024.)

Opis problema i kontekst

Socijalno preduzetništvo je u Srbiji zakonodavno uređeno 2022. godine donošenjem Zakona o socijalnom preduzetništvu⁵ (dalje: Zakon), što predstavlja prvi put da je ovaj koncept prepoznat i regulisan u zvaničnim dokumentima Republike Srbije. Ovaj zakon koji reflektuje praksu socijalnog preduzetništva u Srbiji, donet je nakon deset godina dijaloga između predstavnika javnog sektora i predstavnika nevladinog sektora u kojima su predstavnici socijalnih preduzeća, kroz razne vrste projektnog finansiranja, najčešće delovali. Ono što treba napomenuti je i to da je do donošenja Zakona jedan broj lokalnih samouprava prepoznao socijalno preduzetništvo kao značajan faktor, pre svega u domenu socijalne politike, gde su jedinice lokalne samouprave davale mandat licenciranim pružaocima socijalnih usluga da pružaju određene vrste usluga ili direktno pomagale kroz mehanizam dodeljivanja javnih prostora, pa čak i učestvovanja u osnivanju socijalnih preduzeća. Međutim, ova praksa bila je zastupljena u malom broju slučajeva, primenjivana je ad hoc i odnosila se samo na socijalna preduzeća koja se bave pružanjem socijalnih usluga, ostavljajući veliki broj socijalnih preduzeća van domašaja efekata javne politike.

Pozadina problema

U Užicu je u prethodnoj deceniji bilo nekoliko pokušaja razvoja socijalnih preduzeća, od kojih je u ovom trenutku aktivno samo socijalno preduzeće Retex, osnovano 2010. kroz program prikupljanja i reciklaže tekstila Ženskog centra Užice⁶, a koje se, pored prodaje recikliranih proizvoda, primarno finansira iz projekata stranih donatora. Kako do donošenja Zakona o socijalnom preduzetništvu nije bilo regulatornih dokumenata koji bi se bavili ovom temom na nacionalnom nivou, Grad Užice je jedan od čestih primera jedinica lokalne samouprave koji nisu preuzeli inicijativu i prepoznali socijalno preduzetništvo kao značajan faktor u oblasti održivog razvoja, što potvrđuje i nedostatak strateških dokumenata na lokalnom nivou, kao i činjenica da su sve dosadašnje inicijative u ovoj oblasti bile finansirane iz sredstava stranih donatora.

---

⁵ Službeni glasnik Republike Srbije, *Zakon o socijalnom preduzetništvu*. Beograd: Službeni glasnik, 14/2022, 2022.

⁶ Ženski centar Užice. Inovativni centar za prikupljanje i reciklažu tekstila „Retex“., <https://zenskicentaruzice.com/reciklaza-tekstila/> (poslednji put pristupljeno 02.06.2025.)

Kako je u gradu Užicu do oktobra 2021. godine, prema podacima dostupnim u predlogu Lokalnog akcionog plana za zapošljavanje grada Užica 2022-2023.⁷, bilo 3827 nezaposlenih lica, od kojih je 2132 nezaposlenih žena, a uzimajući u obzir primer Reteksa, socijalnog preduzeća koje je upravo nastalo kao odgovor na potrebe zapošljavanje žena u Užicu, posebno onih koje dolaze iz ranjivih društvenih grupa, moglo bi se reći da bi, na osnovu primera dobre prakse koja već postoji u Užicu, adekvatnijim regulisanjem ove oblasti i pružanjem podrške novonastalim preduzećima veliki broj nezaposlenih žena, naročito onih koje dolaze iz ranjivijih grupa, mogao pronaći zaposlenje upravo u novonastalim i postojećim socijalnim preduzećima u Užicu. Takođe, ne treba zanemariti ni činjenicu da grad Užice broji 212 nezaposlenih lica sa invaliditetom, što je grupa koja takođe često čini veliki broj zaposlenih u socijalnim preduzećima širom sveta.

Sadašnji status problema - analiza dokumenata javnih politika koje se odnose na problem u RS

Donošenjem Zakona o socijalnom preduzetništvu 2022. godine, u Republici Srbiji je, nakon gotovo deceniju pregovora između zainteresovanih strana u ovoj oblasti, doneto adekvatno legislativno rešenje koje socijalnim preduzećima pruža način da se registruju i rade kao socijalna preduzeća, ukoliko za to ispunjavaju zakonske uslove. Međutim, iako Zakon kreira dobar normativni okvir, u praksi se, nakon gotovo 2 godine od donošenja Zakona, zvanično registrovalo tek oko 10 socijalnih preduzeća, iako pojedine procene navode da po principima solidarne ekonomije u Srbiji posluje između 200 i 500 zadruga, udruženja i pravnih lica⁸. Ovom problemu najviše doprinosi nepostojanje adekvatnog strateškog okvira za podršku razvoja socijalnog preduzetništva, što se pre svega odnosi na nepostojanje intersektorskih dokumenata koji bi u praksi pužili finansijsku ili nefinansijsku podršku svim socijalnim preduzećima. Kako bi se ovo korigovalo, Vlada Srbije je 2022. godine donela odluku o osnivanju Saveta za socijalno preduzetništvo⁹, radnog tela koje

---

⁷ Grad Užice. *Predlog Lokalnog akcionog plana zapošljavanja grada Užica za 2022. i 2023. godinu.*

<https://uzice.rs/opsti-akti/predlog-lokalnog-akcionog-plana-zaposljavanja-grada-uzica-za-2022-i-2023-godinu/>

(poslednji put pristupljeno 02.06.2025.)

⁸ NALED (2022). *Registracija socijalnih preduzeća preduslov za podršku države.* NALED. <https://naled.rs/vest-registracija-socijalnih-preduzeca-preduslov-za-podrsku-drzave-8776>

(poslednji put pristupljeno 06.08.2024.)

⁹ Vlada Republike Srbije (2022). *Odluka o osnivanju Saveta za socijalno preduzetništvo.* Službeni glasnik Republike

Srbije, 59/2022, 34/2023, 55/2023, 77/2024, 2022. [https://pravno-informacioni-](https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/vlada/odluka/2022/59/13/reg)

[sistem.rs/eli/rep/sgrs/vlada/odluka/2022/59/13/reg](https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/vlada/odluka/2022/59/13/reg) (poslednji put pristupljeno 02.06.2025.)

čine predstavnici državnih organa i predstavnici civilnog sektora i eksperata u ovoj oblasti, a sa zajedničkim ciljem kreiranja adekvatnog strateškog dokumenta za razvoj socijalnog preduzetništva, Programa razvoja socijalnog preduzetništva.

Ipak, iako se na nacionalnom nivou radi na kreiranju intersektorskih dokumenata koji će ovaj problem sagledati u celini, na lokalnom nivou, gde socijalna preduzeća i posluju, to nije slučaj. Socijalno preduzetništvo u mnogim lokalnim samouprava nije prepoznato kroz strateška dokumenta ili se na ovu oblast gleda parcijalno, samo kroz prizmu pružanja socijalnih usluga, kao što je to slučaj sa organizacijom Caritas iz Šapca¹⁰. Ono što ipak ohrabruje je i činjenica da su neke lokalne samouprave poput Zaječara prepoznale i podržale inicijative koje su došle iz civilnog sektora, ili čak i učestvovali u samom osnivanju lokalnih socijalnih preduzeća, kao što je to bio slučaj u Lebanu¹¹.

Grad Užice je prepoznao značaj socijalnog preduzetništva u aktuelnom Planu razvoja grada Užica 2023–2030., u okviru razvojnog pravca „Povećanje zaposlenosti“, prioritarnog cilja 11: Unapređenje poslovnog ambijenta. Naime, mera 11.4: Razvoj socijalnog preduzetništva propisuje nosiocu ove mere, Kancelariji za saradnju sa civilnim sektorom, realizaciju nekoliko aktivnosti koje za cilj imaju kreiranje povoljnog okruženja za razvoj socijalnog preduzetništva:

- Mapiranje postojećih resursa sa ciljem umrežavanja socijalnih preduzeća i drugih relevantnih aktera
- Usaglašavanje regulative nacionalnog nivoa sa lokalnim nivoom
- Formiranje Saveta za razvoj socijalnog preduzetništva
- Izrada Lokalnog akcionog plana za socijalno preduzetništvo
- Razvoj finansijske podrške za socijalna preduzeća
- Uvođenje socijalnih javnih nabavki
- Smanjenje poreza/taksi za socijalna preduzeća na lokalnom nivou
- Ustupanje resursa lokalne samouprave socijalnim preduzećima

---

¹⁰ Rakin D. i Srečković D. (2022). *Analiza postojećeg stanja u oblasti socijalnog preduzetništva u Republici Srbiji*. Beograd: Koalicija za razvoj solidarne ekonomije (KoRSE).

¹¹ Ibid.

- Podsticanje tržišta za razvoj socijalnih preduzeća
- Promocija socijalne ekonomije

Za potrebe realizacije ovih aktivnosti, Grad Užice će, prema Planu razvoja, izdvajati 450,000 RSD godišnje¹².

Kako se može videti iz navedenog, grad Užice trenutno ne poseduje relevantno telo koje bi koordinisalo razvojem socijalnog preduzetništva, kao ni krovni strateški dokument koji bi se bavio definisanjem ciljeva i aktivnosti u ovoj oblasti. Takođe, primetan je izostanak ove oblasti i u drugim relevantnim strateškim dokumentima, kao što je Lokalni akcioni plan za zapošljavanje 2022-2023. ili Strategija razvoja socijalne zaštite 2021–2025. Ipak, ohrabruje činjenica da su ovi problemi prepoznati u samom Planu razvoja grada, kao i da na terenu postoje inicijative relevantnih aktera u ovoj oblasti da se osnuju ta tela i definiše pristup socijalnom preduzetništvu kroz donošenje strateških dokumenata.

Uporedna praksa iz zemalja EU ili regiona

Socijalno preduzetništvo je u dokumentima Evropske Unije prvi put sveobuhvatno definisano donošenjem Inicijative za socijalno poslovanje Evropske komisije“ 2011. godine. Na temeljima ovog dokumenta, Evropska komisija je 2021. godine donela i Akcioni plan za socijalnu ekonomiju koji podrazumeva razvoj aktivnosti u ovoj oblasti u 3 pravca¹³:

1. Stvaranje adekvatnih (regulatornih) uslova za razvoj socijalne ekonomije (poreska politika, državna pomoć, socijalne javne nabavke)
2. Osiguravanje finansijske pomoći za osnivanje i razvoj socijalnih preduzeća
3. Promocija socijalne ekonomije

Sve ovo dovodi do značajnih rezultata, što govore i podaci da u Evropskoj Uniji trenutno deluje preko 2,8 miliona subjekata socijalnog preduzetništva, koji obezbeđuju preko 13 miliona poslova za oko 6,3% radne snage¹⁴. Ipak, i pored napora koji se ostvaruju na nacionalnom, a u slučaju

¹² Grad Užice (2023). *Plan razvoja grada Užica za period od 2023. do 2030. godine*. <https://uzice.rs/izrada-plana-razvoja-grada-uzica-2023-2030/> (poslednji put pristupljeno 02.06.2025.)

¹³ Rakin D. i Srećković D. (2022). *Analiza postojećeg stanja u oblasti socijalnog preduzetništva u Republici Srbiji*. Koalicija za razvoj solidarne ekonomije (KoRSE).

¹⁴ Evropska komisija. *Factsheet: Social Economy Plan*. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=10117&furtherNews=yes#navItem-1> (poslednji put pristupljeno: 11.08.2024.)

Evropske Unije i na nadnacionalnom nivou, posebno je važno pogledati primere dobre prakse u rešavanju problema koji se dešavaju na lokalnom nivou kako bi gradovi poput Užica na osnovu dobrih praksi postavili temelje socijalnog preduzetništva u svom gradu. Jedan od takvih dobrih primera možemo pronaći u Dublinu, glavnom gradu Republike Irske. Socijalna preduzeća su prepoznata kao značajni resurs za grad Dublin i kao takva uživaju značajnu podršku, pre svega kroz Komitet za razvoj lokalne zajednice¹⁵, čiji se članovi sastoje od predstavnika lokalne samouprave, drugih relevantnih vladinih agencija, ali i predstavnika socijalnih i ekonomskih pratnera. Pored toga, socijalno preduzetništvo je prepoznato i podržano od strane centralne vlasti, pre svega posredstvom Lokalne kancelarije za preduzetništvo (LKP), mreže koju čini 31 kancelarija širom Irske, a čiji je cilj razvoj lokalnih preduzeća, u šta spadaju i socijalna preduzeća¹⁶. Saradnja grada Dablina i Lokalne kancelarije za preduzetništvo u ovom gradu predstavlja značajan resurs za sve one koji žele da započnu ili već imaju registrovano socijalno preduzeće upravo zbog mehanizama podrške koji se ogledaju u:

- organizaciji obuka za preduzetnike za oblasti od značaja u njihovom poslovanju (kako osnovati preduzeće, poreska politika, marketing i društvene mreže, itd.);
- mentoringu/savetovanju – LKP panel eksperata koji stoji na raspolaganju svim preduzećima koji imaju potrebu za mentorstvom;
- grantovi/finansiranje – značajan broj grantova koji zavise od tipa preduzeća.

Pored toga, još jedna od dobrih praksi koju je grad Dublin uspostavio predstavlja i dodela Nagrada socijalnog preduzetništva grada Dablina koje se dodeljuju socijalnim preduzećima od 2015. godine¹⁷. Nagrade se dodeljuju na konkursu koji je otvoren za sva zainteresovana preduzeća, sa godišnjim fondom od oko 60,000 evra. Nagrađeni pored finansijske podrške koja najčešće iznosi između 5,000 i 10,000 evra dobijaju i mentorsku podršku stručnjaka u ovoj oblasti, ali i razne promotivne aktivnosti ¹⁸.

---

¹⁵Dublin City Council. *Dublin City Local Community Development Committee*. <https://www.dublincity.ie/residential/improving-my-community/local-community-development-committee-lcdc> (poslednji put pristupljeno: 11.08.2024.)

¹⁶ Local Enterprise Office. *FAQs*. <https://www.localenterprise.ie/FAQs/> (poslednji put pristupljeno 11.08.2024.)

¹⁷ Local Enterprise Office. *Social Enterprise*. <https://www.localenterprise.ie/DublinCity/Enterprise-Development/Social-Enterprise/> (poslednji put pristupljeno 11.08.2024.)

¹⁸ Local Enterprise Office. *Dublin City Social Enterprise Awards 2022: Awardees Brochure*. <https://www.localenterprise.ie/DublinCity/Dublin-City-Social-Enterprise-Awards-2022-Awardees-Brochure.pdf> (poslednji put pristupljeno 11.08.2024.)

Takođe, još jedan značajan resurs predstavlja i publikacija „Alat socijalnog preduzetništva“ objavljena 2017. od strane Irske mreže za socijalno preduzetništvo u saradnji sa Gradskim Savetom grada Dablina, a u kojoj se nalaze sve relevantne informacije za sve one koji žele da pokrenu sopstveno socijalno preduzeće¹⁹.

Posledice nerešavanja problema

Ukoliko se ne bi pristupilo rešavanju ovog problema i ako bi se nastavilo održavanje statusa quo, grad Užice bi bio ostao uskraćen za jedan važan mehanizam podrške razvoju preduzetništva na lokalnom nivou, a takođe bi i propustio priliku da na lokalnom nivou bude jedan od pionira razvoja socijalnog preduzetništva. Naposljetku, negativni efekti ovog problema bi se oslikali na same krajnje korisnike socijalnog preduzetništva - ljude kojima bi jedino socijalna preduzeća pružila priliku da svojim radom doprinesu obezbeđenju svoje egzistencije ali i ulože u razvoj svoje zajednice. Pored ekonomskog faktora, grad Užice bi takođe izgubio i jedan važan mehanizam razvoja socijalne kohezije i uključivanja pripadnika ranjivih društvenih grupa, kao često najznačajnije grupe angažovane kroz socijalna preduzeća, u socijalne tokove svoje lokalne zajednice.

Predlog za rešavanje problema

Kako se jedinice lokalne samouprave u Srbiji još uvek prilagođavaju novom Zakonu o socijalnom preduzetništvu, potrebno je na vreme reagovati i na adekvatan način prepoznati oblast socijalnog preduzetništva u strateškim dokumentima Grada Užica, kao i obezbediti programe podrške za novoosnovana ali i postojeća socijalna preduzeća u gradu Užicu. Ipak, ono što ohrabruje je to što je ova oblast prepoznata od strane svih zainteresovanih strana kao potencijal za razvoj ne samo preduzetništva u Užicu, već i celokupne zajednice ovog grada. Na ukupno 4 fokus grupe realizovane marta 2024. u gradu Užicu od strane Užičkog centra za ljudska prava i demokratiju u okviru projekta „Zajedno kreiramo socijalno odgovornu zajednicu“, u kojima je ispitano 36 učesnika iz redova organizacija civilnog društva, predstavnika lokalne samouprave i drugih relevantnih aktera, od strane svih učesnika iskazano je veliko interesovanje za razvoj ove oblasti u Užicu, ali i doza nepoznavanja ovog koncepta. Zaključci izvedeni iz ovih fokus grupa pokazali su da kod zainteresovanih strana postoji nerazumevanje Zakona o socijalnom preduzetništvu i uloge jedinica lokalne samouprave u primeni ovog Zakona na lokalnom nivou, te da je potrebno

---

¹⁹ Social Enterprise Toolkit. <https://socialenterprisetoolkit.ie> (poslednji put pristupljeno 11.08.2024.)

raditi na promociji Zakona i mogućnosti socijalnog preduzetništva, što od strane centralnih vlasti s jedne strane, ali i organa lokalne vlasti sa druge. Međutim, ono što ohrabruje je činjenica da su ispitanici prepoznali socijalno preduzetništvo kao značajan alat koji može pomoći celokupnoj privredi, ne samo marginalizovanim grupama. Takođe, prepoznata je i jedna od velikih snaga socijalnih preduzeća koja se ogleda u razvoju inovacija koje mogu biti od značaja za celu privredu na lokalnu. Da bi se ovo ostvarilo, učesnici su prepoznali značaj uloge lokalne samouprave koja treba da uvrsti socijalno preduzetništvo u svoja strateška dokumenta kao važan resurs, ali i da pruži finansijsku i nefinansijsku podršku za razvoj socijalnog preduzetništva.

Na osnovu iskustava u razvoju ove oblasti na lokalnom nivou unutar Evropske Unije, a uzimajući u obzir specifičan kontekst u kome je ova oblast definisana u Srbiji na nacionalnom nivou, kao i na lokalnom nivou, može se zaključiti da je donošenjem Zakona o socijalnom preduzetništvu napravljen tek prvi korak ka adekvatnom definisanju ove oblasti u našoj državi. S tim u vezi, potrebno je osvrnuti se na iskustva drugih zemalja koje su do sada radile na razvoju ovog koncepta i učiti iz primera dobrih praksi. Konkretno, u slučaju grada Užica koji do sada nije imao iskustva u definisanju ove oblasti u okviru strateških dokumenata i razvoju adekvatnih mehanizama podrške od strane lokalne samouprave, primeri poput grada Dablina mogu poslužiti kao putokaz za razvoj ove oblasti. Pored toga, u ovom slučaju kao preporuka za dalji razvoj može poslužiti i sam Akcioni plan za socijalnu ekonomiju koji je 2021. godine donela Evropska komisija, kroz izradu sledećih preporuka za grad Užice:

1. Stvaranje adekvatnih (regulatornih) uslova za razvoj socijalne ekonomije – iako se u ovoj oblasti očekuje veće angažovanje centralnih vlasti, s obzirom na nadležnosti koje država ima u regulisanju specifičnih oblasti od značaja za socijalno preduzetništvo (adekvatna regulativna politika u ovoj oblasti, poreske politike, regulacija socijalnih nabavki, itd.), i lokalnim vlastima se otvara mogućnost da socijalno preduzetništvo bude adekvatno prepoznato kao relevantan resurs za samu zajednicu. Ovo u praksi podrazumeva da grad Užice kroz svoja srednjeročna i dugoročna strateška dokumenta, na primer Lokalni akcioni plan razvoja socijalnog preduzetništva, identifikuje sve relevantne aktere, potencijale i izazove i kreira plan razvoja ove oblasti u narednom periodu. Takođe, da ovaj dokument ne bi ostao mrtvo slovo na papiru, potrebno je osnovati telo koje će se u svom radu kroz principe multilateralne intersektorske saradnje predstavnik lokalne samouprave, privrede i predstavnik organizacija civilnog društva i drugih relevantnih aktera baviti socijalnim preduzetništvom u gradu Užicu. Na ovaj način bi se sam

strateški dokument operacionalizovao u praksi i omogućilo bi se praćenje razvoja socijalnog preduzetništva i njegovog efekta na lokalnu privredu.

2. Osiguravanje finansijske pomoći za osnivanje i razvoj socijalnih preduzeća – iako se do sada problemom finansiranja rada socijalnih preduzeća bavio civilni sektor, najčešće kroz projektno finansiranje od strane stranih donatora koji svakako predstavljaju značajan resurs u ovoj oblasti na lokalnom nivou, potrebno je veće uključivanje lokalne samouprave kroz osnivanje namenskih programa u okviru budžeta grada. Pored direktne pomoći socijalnim preduzećima, potrebno je razviti i mehanizme finansijske i nefinansijske podrške kao što su obuke, lokalne poreske olakšice, obezbeđivanje prostora za rad itd.

3. Promocija socijalne ekonomije – kako je socijalno preduzetništvo relativno nov koncept kod nas, potrebno je dodatno promovisati sama socijalna preduzeća i njihove potencijale, ali i edukovati sve zainteresovane strane, kao i celokupnu zajednicu, o benefitima socijalnog preduzetništva. Ovo se može ostvariti kroz razne vrste obuka i predavanja i medijskih kampanja promocije socijalnog preduzetništva.

Preporuke

Na nivou Grada Užica:

1. Formiranje Lokalnog saveta za razvoj socijalnog preduzetništva

Preporučuje se osnivanje Lokalnog saveta za razvoj socijalnog preduzetništva koji će imati ključnu ulogu u usklađivanju i primeni mera podrške sa republičkog nivoa, prilagođenih specifičnostima grada Užica. Savet bi trebalo da obuhvati predstavnike lokalnih vlasti, privrede, civilnog sektora i drugih relevantnih aktera, i bude odgovoran za kreiranje strategija i praćenje njihovog sprovođenja. Osnivanje ovog saveta omogućilo bi bolju koordinaciju i implementaciju lokalnih potreba u skladu sa nacionalnim politikama.

2. Izrada Lokalnog akcionog plana za razvoj socijalnog preduzetništva

Grad Užice treba da razvije Lokalni akcioni plan za socijalno preduzetništvo koji će jasno definisati ciljeve, relevantne aktere, potencijale, izazove i mehanizme podrške. Ovaj plan treba da bude temeljen na analizi trenutnog stanja i specifičnih potreba lokalne zajednice, a realizacija plana mora biti praćena kroz stalni dijalog sa svim relevantnim akterima.

3. Uvođenje finansijskih i nefinansijskih mehanizama podrške

Grad Užice treba da razvije specifične finansijske programe koji će omogućiti socijalnim preduzetnicima da lakše dođu do potrebnih sredstava. Osim toga, neophodno je obezbediti nefinansijsku podršku kroz obuke, poreske olakšice i pružanje prostora za rad socijalnim preduzećima. Ovi mehanizmi mogu se integrisati u budžet grada i biti dugoročno održivi.

4. Promocija socijalnog preduzetništva i edukacija zajednice

Kako bi se povećala prepoznatljivost socijalnog preduzetništva, grad Užice treba da sprovedi kampanje promocije socijalnih preduzetnika i njihovih uspeha. Pored toga, važno je organizovati edukativne seminare i obuke za potencijalne preduzetnike, ali i za širu zajednicu, kako bi se podigla svest o značaju ove oblasti za društveni i ekonomski razvoj grada.

Na republičkom nivou:

1. Izrada i implementacija nacionalne regulative za socijalno preduzetništvo

Potrebno je dalje razviti nacionalni pravni okvir za socijalno preduzetništvo koji bi omogućio stvaranje uslova za njegovo lakše poslovanje i rast. To uključuje donošenje posebnih zakona ili podzakonskih akata koji se odnose na socijalna preduzeća, uključujući poreske olakšice, posebne pogodnosti za javne nabavke i druge mere koje će podstaknuti njihov rast.

2. Osiguranje finansijske podrške i razvoj posebnih fondova

Na republičkom nivou, trebalo bi obezbediti specijalizovane fondove koji će finansijski podržavati osnivanje i razvoj socijalnih preduzetnika. Ovi fondovi treba da budu dostupni i putem subvencija, bespovratnih sredstava ili povoljnog kreditiranja, uz jasne kriterijume koji omogućavaju jednak pristup svim zainteresovanim preduzetnicima.

3. Unapređenje međusektorske saradnje i integracija sa lokalnim nivoom

Potrebno je ojačati međusektorsku saradnju između državnih institucija, lokalnih samouprava, organizacija civilnog društva i preduzetnika. Na republičkom nivou treba razviti mehanizme koji će omogućiti efikasnu koordinaciju između različitih nivoa vlasti i stvaranje podrške za implementaciju socijalnog preduzetništva na lokalnom nivou.

4. Izrada Nacionalnog programa za razvoj socijalnog preduzetništva

Na republičkom nivou treba razviti Program za razvoj socijalnog preduzetništva koji bi obuhvatio sve aspekte ove oblasti, od zakonskog okvira, preko finansijske podrške, do edukacije i medijske promocije. Ovaj Program treba da bude usmeren na poboljšanje prepoznavanja socijalnih preduzetnika kao ključnog resursa za razvoj lokalnih zajednica u ekonomskim i socijalnim dimenzijama.

Zaključak

Grad Užice, kao i druge jedinice lokalne samouprave u Srbiji, nalazi se u jedinstvenoj poziciji da iskoristi potencijal socijalnog preduzetništva za unapređenje svojih zajednica. Ako se oblast socijalnog preduzetništva prepozna u strateškim dokumentima grada i obezbedi redovno finansiranje, kao i efikasno praćenje rada kroz Savet za socijalno preduzetništvo, Užice može postati jedan od pionira u razvoju socijalne ekonomije na lokalnom nivou u Srbiji. Takav pristup bi ne samo doprineo razvoju lokalne privrede, već i poboljšao socijalnu inkluziju i održivi razvoj zajednice.

Međutim, ukoliko se ove mere ne prepoznaju i ne implementiraju, grad Užice može propustiti priliku da iskoristi socijalno preduzetništvo kao ključni resurs u svom razvoju. To bi moglo dovesti do propuštenih šansi za smanjenje nezaposlenosti, rešavanje socijalnih problema i povećanje ekonomskih prilika, a Užice bi se moglo naći u poziciji da u budućnosti bude zaostalo u odnosu na druge lokalne samouprave koje već prepoznaju i koriste potencijal socijalnog preduzetništva.

Sprovođenjem preporučenih mera, grad Užice može ostvariti dugoročne koristi, ne samo za lokalnu privredu, već i za širu društvenu zajednicu, postavljajući temelje za širenje socijalne ekonomije u Srbiji.